

De zuidelijkste Nederlanden: Frans-Vlaanderen

Noordwest-Frankrijk, Frans-Vlaanderen, vormde in de tijd van Karel V, als deel van het graafschap Vlaanderen, de zuidelijkste Nederlanden. Nog steeds wordt onze taal daar, met name in de 'Westhoek', gekoesterd, nog steeds is het voor velen de vraag of onze vroegmiddeleeuwse geschiedenis (Bonifatius, Willibrordus, Nijmegen e.d.) zich daar heeft afgespeeld. Dat laatste is ook de vraag die veel semafoorlezers boeit. Het onderstaande is bedoeld om aan te geven dat deze streek, die toen zo'n belangrijke rol speelde, ook nu nog belangwekkend is.

Frans-Vlaanderen, gevormd door de regio Nord/Pas-de-Calais en een stukje van het departement Somme, bleef na de Vrede van Münster, die in 1648 onze Tachtigjarige Oorlog met Spanje besloot, behoren tot het door Spanje geregeerde Vlaanderen. Een noordelijk stuk van dat Spaans-Vlaanderen, ons Zeeuws-Vlaanderen, werd in datzelfde jaar ingepikt door de 'Noordelijke Nederlanden', die door de sluiting van de Schelde de handel van Antwerpen wilden dwarsbomen.

Als gevolg van de door Lodewijk XIV gevoerde oorlogen werd noordwest-Frankrijk in etappes door Frankrijk geannexeerd en verschoof de taalgrens van het Vlaams steeds verder noordwaarts.

Vanaf het Verdrag der Pyreneeën (1659) tot de Vrede van Utrecht (1713) voegde Frankrijk met oorlogsgeweld tientallen Vlaamse steden toe aan zijn grondgebied. Door zijn huwelijk met Marie-Thérèse, dochter van de Spaanse koning Philips IV, meende de Zonnekoning, na de dood van zijn schoonvader in 1665, rechten te kunnen laten gelden op de Spaanse gebieden ten noorden van Frankrijk. De eerste daarvoor gevoerde oorlog, werd besloten met de Vrede van Aken (1668) en leverde elf steden op, waaronder Rijsel. Holland, bang voor het oprukkende Frankrijk, had een belangrijke rol gespeeld in de vredesbesprekingen en de Zonnekoning wilde dat het volk van kooplui en vissers betaald zetten. Dat betekende oorlog met Holland (1672-1678). Johan de Witt pleitte voor versterking van leger en vestingen maar de Staten-Generaal hadden ten onrechte meer vertrouwen in de bondgenoten Engeland en Zweden en Johan de Witt werd geslachtofferd. In het rampjaar 1672 viel Lodewijk XIV Holland, land van 'canaux, canards, canaille', tegenwoordig 'canaux, canards, cannabis', binnen; Holland was radeloos, redeloos, reddeloos, maar stadhouder Willem III, geholpen door Spanje en de Duitse keizer, dwong Frankrijk de Republiek te verlaten. De Vrede van Nijmegen (1678) betekende niettemin een succes voor de Zonnekoning: Spanje moest twaalf vestingsteden aan Frankrijk afstaan. Nadat Philips V van Spanje, tweede kleinzoon van Lodewijk XIV, zijn grootvader carte blanche had gegeven in de Spaanse Nederlanden, voelde stadhouder/koning Willem III, zich opnieuw bedreigd door de expansiedrift van de Franse koning. Hij vond in Engeland een bondgenoot en in 1706 werden de Fransen verslagen. Bij de Vrede van Utrecht (1713) kwamen negen Vlaamse steden definitief bij Frankrijk, onder andere Arras en Kamerijk.

Na de vrede van Utrecht waren in feite alle belangrijke steden in deze regio Frans. In Rijsel en Atrecht/Arras kwam er openlijk verzet tegen de Franse overheersers. Veel inwoners van deze streek beschouwen zich nog steeds een beetje als wonend in een

bezet gebied en deze onofficiële minderheid verzet zich dan ook tegen de taalpolitiek van de Franse regering, die het Frans als officiële voertaal aan het hele land oplegt. Eerst was het onderwijs nog helemaal in handen van de Vlaamse kerkelijke overheid; in 1795 werd eentalig Frans onderwijs verplicht; in 1833 werd het onderwijs van het Nederlands verboden; sinds 2006 wordt onderwijs in streektalen weer gesteund. De 'Akademie voor Nuuze Vlaemsche Taele' spant zich in om het onderwijs in het Vlaams te bevorderen. Een eerste succes is behaald doordat het Franse Ministerie van Onderwijs bekend heeft gemaakt dat er een 5-jarig experiment komt in een vijftal lagere en middelbare scholen. Niettemin gaat het revolutionaire (1789) streven naar gelijkheid verder: iedereen moet Frans spreken en streektalen moeten dus op hun hoede zijn. Het tijdschrift *Zannekin* (2012-1) toont dat aan in het artikel *L'épuration linguistique continue/De taalkundige zuivering gaat verder: Vlaamse straatnamen worden in het Frans vertaald en dat leidt soms tot komische situaties: de Veenstraete in Rubrouck werd Rue de Vénus, de Broekstraete (broek = moeras!) in Nieurllet heet voortaan Chemin des Culottes. Ook aardrijkskundige namen overkomt hetzelfde lot: de Renebeke tussen Broxele en Volckerinckhove werd eerst Becque de la Reine en in het Vlaams daarna terugvertaald als Conninginne Becque (met twee n's). Rene in de betekenis van stroom, rivier, Rijn is verward met het Franse woord reine, koningin. De meeste Frans-Vlamingen zijn toch loyale staatsburgers zodat de Vlaemsche Federalistische Party in 1984 niet van de grond kwam.*

Dat het om een oorspronkelijk Vlaamssprekend gebied gaat, blijkt uit honderden namen zoals Brouckerque (moeraskerk), Buysscheure, Capellebrouck, Coudekerque, Dennebroucq, Dunkerque, Ghyvelde, Haverskerque, Hazebrouck, Hondchoote, Houtkerque, Noordpeene, Zuydpeene, Oudezeele, Steenbeecke, Steenvoorde, Steenwerck, Volckerinckhove, West-Cappel, Wissant < Wit Zand, enz.

Zoals taalgrenskaarten laten zien is het gebied waar in de middeleeuwen Vlaams gesproken werd met name na de Franse Revolutie veel kleiner geworden en geconcentreerd in de Westhoek:

“De Franschn Westoek es de streke die begunt round Duunkerke en langs e wyde boge round Oazebroeke in oostelikke richtienge deurelopt tout an de schreve. (...) D'inweuners zyn bewuste Vloamingen en ze noemn under geirne Vloamienk.”

“ 't Vlams in Vrankryk èt gin één wettelikke stoatus bekommn van de Fransche regerienge. Wel èt in 2006 et Fransche ministerie van ounderwys gedecideerd vo 't ounderwys van de lokale Vlamsche toale te steunn. Binn da koader start er in september 2007 in Rysel en experiment van drie jaor ounderwys van de Vlamsche toale. D'rachter goat de Fransche overeid dat evaluateern vo toun e definitieve beslissienge te keunn pakkn.”

Noordwest-Frankrijk is verfranst maar de liefde voor het Nederlands blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat er nog steeds in die taal gedicht en toneelgespeeld wordt. Ik heb contact gehad met twee dichters uit deze streek: Jean-Noël Ternynck en Edmonde Vanhille. Edmonde schreef onderstaand gedicht:

Vlaamsche klaagliedtje

Waer is ze egaen, me moedertale?
Is 't der etwien diet wilt mit myn klappen,...

Van overtyd of van vandage,
Mit de zo zoete woorden van me Vlaams!
Waer is ze egaen.....(ter)

'K hen epeinzd "gaet maer byt je broers!"
Z'hen myn ezeid: "Zyt je niet een bytje zot!
'N tyd is verbij en 't en is de moeite
Niet , 't is te laete, nuus Vlaams is dood!"
Waer is ze egaen...etc.....

'K hen epeinzd: "Gaet maer byt de menschen
Dien assan schreeuwen: 'T was wel overtyd!!"
'Z hen styf elachen al zeggen : "Me wenschen
Dat je vele tyd het te verliezen!"
Waer is ze egaen.....

'K hen epeinzd: "Gaet maer byt de Vlamingen!"
Eenigte hen myn vremdelik bekeken....
Z'hen ezeid: "Je bluoft gylik een kind
Diet niet en wilt nuus schoon Vlaams¹ spreken!
Waer is ze egaen.....

Z' hen al me woorden diepe in d'erde
Bedolven... Een dichter gaet ze kunnen vinden...
Want vliengende stormen gaen de wereld
Bewerken... En 't Vlaams gaet nog kunnen zingen!!
Waer is ze egaen.....

"Tot an den Twiddn Wereldôorloge klappnde ze courant West-Vlams in Frans-Vloandern. Sinsdien es 't styf achteruut gegoane. Ollene nog oudere menschen up de buutn kenn et nog. Volgens en ounderzoek deur de EU zyn d'r nog à peu près 20.000 doagelikse sprekers en round de 40.000 occasionele sprekers. De jonge Frans-Vloamiengn spreekn et "Vlams over de schreve" elegansn nie mè."²

Noordwest-Frankrijk, een van de vroegst bewoonde (abbeyillien!), streken van Europa is door de eeuwen heen een slagveld geweest en dat niet alleen in de tijd van de Zonnekoning. Caesar sloeg hier in *De Bello Gallico* reeds zijn kamp op. Van hieruit stak hij bij Wissant over naar Engeland. Het Kanaal is op deze plaats namelijk het smalst. Wereldoorlog I en II leven hier voort in de militaire kerkhoven aan de Somme en in boeken als *Godenslaap* van Edwin Mortier (2008) en *Week-end à Zuydcoote* van Robert Merle (1964). Dat het nog steeds een strijdtoneel is, maar dan voor hedendaagse historici, is lezers van *Semafoor* bekend : als je de kaart van deze regio bekijkt, wordt je aandacht al snel getrokken door plaats- en streeknamen die ook in andere landen en met name Nederland voorkomen, c.q. voorkwamen: Aken, Almere, Betuwe, Keulen, Dokkum, (Wijk bij) Duurstede, Fresia, Leeuwarden³, Middelburg, Nijmegen/Noyon, Blerick, Traiectum, Walcheren, Westkapelle ; het Beieren van onze Jacoba moet je ook hier zoeken : Bavaria/Bavière is de streek van

¹ (Oud vlaams) dat sinds de 17de eeuw -bijna- niet veranderd is.

² Zie Google: Frans-Vlams

³ Verband Lewarde-Leeuwarden wordt betwijfeld en verdedigd in *Semafoor* augustus 2006.

Bavay in de buurt van Cambrai. Lees er *Jacoba, dochter van Holland* van Simone van der Vlugt maar eens op na ! De strijd om het historische gelijk duurt nog voort. In *De Mythe* (2010) en *Bonifatius of de schone schijn van Dokkum* (2011) toont dr. M. Boidin aan dat het logischer is de geschiedenis van Bonifatius, Willibrordus en Karel de Grote in Frans-Vlaanderen te situeren dan in het Nederlandse Dokkum, Utrecht en Nijmegen.

Professor Marco Mostert vertelt *In de marge van de beschaving (0-1100)* uit 2009 toch nog het traditionele verhaal zoals wij dat vroeger geleerd hebben. Mostert zegt in zijn inleiding dat hij geen archeoloog is: "in dit boek is een historicus aan het woord, die voor het schrijven van het verhaal vooral afgaat op de geschreven bronnen. Een andere geschiedenis van Nederland in het eerste millennium, waarbij de materiële resten als belangrijkste bronnen worden gezien, zou ook te schrijven zijn." Waarom heeft hij dat dan niet gedaan? Een gemiste kans! Dat betekent dat volgens hem Willibrordus in Utrecht zetelde, Bonifatius in Dokkum is vermoord en Nijmegen de Keizer Karel-stad blijft.

In *Zannekin*, juli 2012